

**Гульсара Каппасова¹, Гани Ельмуратов²,
Мейрамгуль Алтыбасарова³, Мадина Рахимбаева⁴**

¹ Торайғыров Университеті, «Әлеуметтік ғылымдар, журналистика және ақпарат» кафедрасының қауымдастырылған профессоры, PhD
mail: gulsara_k@bk.ru

² Торайғыров Университеті, «Әлеуметтік ғылымдар, журналистика және ақпарат» кафедрасының профессоры, саяси ғылымдарының кандидаты,
email: ganielmuratov71@gmail.com

³ Торайғыров Университеті, «Әлеуметтік ғылымдар, журналистика және ақпарат» кафедрасының профессоры, саяси ғылымдарының кандидаты,
email: mika_al68@mail.ru

⁴ Торайғыров Университеті, «Әлеуметтік ғылымдар, журналистика және ақпарат» кафедрасының аға оқытушысы
email: www.madina.pvl@mail.ru
(Павлодар, Қазақстан)

«ЖҰМСАҚ КҮШ» ФЕНОМЕНІНІҢ САЯСИ СТРАТЕГИЯ РЕТІНДЕ ЗЕРТТЕУДІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ АСПЕКТІСІ

Андатпа. Авторлар «жұмсақ күш» феноменін саяси стратегия ретінде қазіргі саяси теория мен халықаралық қатынастар тәжірибесінің призмасы арқылы зерттеді. Мақалада саяси ойлар тарихындағы «жұмсақ күш» мәселесінің пайда болуы мен қалыптасуы, оның қазіргі жағдайы қарастырылып, мемлекеттердің сыртқы саяси аренада «жұмсақ күшті» қолдануының негізгі тәсілдері, ресурстары, мақсаттары мен нәтижелері анықталған. Бұл құбылысты зерттеу нәтижелері саяси шешімдерді қабылдаудың теориялық негізі болып табылады. Бұл зерттеуге жалпы әлемдік және геосаяси кеңістіктегі «жұмсақ күштің» әсері туралы теориялар негіз болды, оның оң және теріс жақтары атап өтілді.

Қазіргі заманғы мемлекеттер үшін қауіпсіздік пен тұрақты дамуды қамтамасыз ету қажеттігі әлі де өзекті міндет болып табылады. Халықаралық аренадағы мемлекеттер ықпал ету мен ресурстар үшін қатаң бәсекелестік жағдайында. Сонымен қатар, соңғы уақытта жаһандық саяси кеңістікте мемлекеттердің өзара әрекеттесуінің «жұмсақ» тәсілдерінің рөлі айтарлықтай өсті, осы мәселеге арналған жаңа көзқарастар мен теориялар пайда болуда. Авторлар «жұмсақ күш» феномені осы концепцияның халықаралық қатынастарды реттеу және әлемдік тәртіпті қалай сақтау керектігі туралы заманауи идеяларға сәйкестігіне байланысты саяси тәжірибе үшін ең үлкен мәнге ие болды деген қорытындыға келеді. Авторлар жүргізген талдау ықпалды саяси стратегия ретінде «жұмсақ күштің» тиімділігін бағалауға мүмкіндік береді.

Түйін сөздер: «жұмсақ күш», сыртқы саясат, халықаралық қатынастар, әлемдік саясат, мемлекет, жаһандану, саяси стратегия, геосаясат.

Гульсара Каппасова, Гани Ельмуратов, Мейрамгуль Алтыбасарова,
Мадина Рахимбаева
**ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ИССЛЕДОВАНИЯ ФЕНОМЕНА
«МЯГКОЙ СИЛЫ» КАК ПОЛИТИЧЕСКОЙ СТРАТЕГИИ**

Аннотация. Авторы исследовали феномен «мягкой силы» как политическую стратегию через призму современной политической теории и практики международных отношений. В статье рассматривают возникновение и формирование проблематики «мягкой силы» в истории политической мысли, его современное состояние, выявляют основные подходы, ресурсы, цели и результаты использования государствами «мягкой силы» на внешнеполитической арене. Результаты исследования данного феномена являются теоретической базой для принятия политических решений. Основой для данного исследования послужили теории о влиянии мягкой силы в общемировом и геополитическом пространстве, выделены ее позитивные и негативные стороны.

Для современных государств необходимость обеспечения безопасности и стабильного развития до сих пор является актуальной задачей. Государства на международной арене находятся в состоянии жесткой конкурентной борьбе за влияние и ресурсы. Вместе с тем, в последнее время значительно возросла роль так называемых «мягких» способов взаимодействия государств в мировом политическом пространстве, появляются новые взгляды и теории, посвященные данной проблематике. Авторы приходят к выводу, что феномен «мягкой силы» приобрел наибольшую значимость для политической практики благодаря соответствию данного концепта современным представлениям о способах регулирования международных отношений и поддержания миропорядка. Выполненный авторами анализ позволяет оценивать эффективность «мягкой силы» как влиятельной политической стратегии.

Ключевые слова: «мягкая сила», внешняя политика, международные отношения, мировая политика, государство, глобализация, политическая стратегия, геополитика.

Gulsara Kappasova, Gani Yelmuratov, Meiramgul Altybassarova, Madina Rakhimbaeva

**THEORETICAL ASPECT OF STUDYING THE PHENOMENON OF
«SOFT POWER» AS A POLITICAL STRATEGY**

Abstract. The authors explored the phenomenon of «soft power» as a political strategy through the prism of modern political theory and practice of international relations. The article considers the emergence and formation of the problem of «soft power» in the history of political thought, its current state, identifies the main approaches, resources, goals and results of the use of «soft power» by states in the foreign policy arena. The results of the study of this phenomenon are the theoretical basis for making political

---

decisions. The basis for this study was the theory of the influence of soft power in the global and geopolitical space, its positive and negative sides were highlighted.

For modern states, the need to ensure security and stable development is still an urgent task. States in the international arena are in a state of fierce competition for influence and resources. At the same time, the role of the so-called «soft» ways of interaction between states in the global political space has recently increased significantly, new views and theories devoted to this issue are emerging. The authors come to the conclusion that the phenomenon of «soft power» has acquired the greatest significance for political practice due to the correspondence of this concept to modern ideas about how to regulate international relations and maintain world order. The analysis performed by the authors makes it possible to evaluate the effectiveness of «soft power» as an influential political strategy.

Keywords: «soft power», foreign policy, international relations, world politics, state, globalization, political strategy, geopolitics.

Кіріспе

XX ғасырдың аяғы мен XXI ғасырдың басында әлемде болған өзгерістер шындықты түсіндіре алатын жаңа теорияларды іздеуді ынталандырды, билік ұғымын, билік ресурстарын қайта қарау және заманауи технологияларды әзірлеу қажеттілігіне әкелді, оларды қолдану акторларға геосаяси бәсекелестікке сәтті қатысуға мүмкіндік береді. Бұл өзгерістерге жауап 1990 жылы АҚШ-та халықаралық қатынастардың неолибералдық теориясы аясында пайда болған «жұмсақ күш» тұжырымдамасы болды. Қазіргі уақытта тұжырымдама саяси және саясаттану дискурстарына берік енген деп айтуға болады.

Ғылыми әдебиеттерде билік ресурстарының арақатынасының тарихи динамикасын талдағанда, «жұмсақ күш» тенденциясын маңыздылығын атап өту әдетке айналған. Ал бұл материалданған зорлық-зомбылықтың, қысымның болмауын және әскери мәжбүрлеудің маңыздылығын төмендетуді білдіреді. Екі мемлекеттің тұрақты әскерлерінің бетпе-бет кездесуі екіталай, дегенмен, соғыс әрекеттері өткенге айналды деп айту мүмкін емес: олар қалды, бірақ біржақты асимметриялық сипатты қабылдап, «терроризмге қарсы соғыс» терминге ие болды. Сонымен қатар, әскери күш қолдану демократиялық елдерде халықтың қолдауын қамтамасыз ету үшін моральдық негіздеуді талап еткенімен, көптеген демократиялық емес мемлекеттерде зорлық-зомбылық үшін ақтау талап етілмейді. «Жұмсақ күш» рөлінің артуына ядролық қарудың және экономикалық өзара тәуелділіктің тежеуші рөлдері, мемлекеттік емес акторлар санының артуы ықпал етті.

Соңғы фактор ерекше рөл атқарады: бір жағынан, жаңа технологиялар, ақпаратты берудің жоғары жылдамдығы оқиғаларды жасыру мүмкіндігін азайтты, неғұрлым ақпараттандырылған белсенді жаһандық қоғамның пайда болуына себеп болды, екінші жағынан, олар халықаралық акторлардың қоғамға ықпал ету қабілетін едәуір кеңейтті.

Қазіргі уақытта «жұмсақ күш» тұжырымдамасы әртүрлі елдердің ғылыми орталарында өте танымал, оның теориялық және практикалық бейімделуі

бойынша белсенді жұмыс жүргізілуде, бірақ терминді анықтауда да, оның негізгі сипаттамаларын анықтауда да бірлік әлі қалыптасқан жоқ, дәл осы жағдай мақаланың өзектілігі мен ғылыми қызығушылығын білдіреді. Ұлы державалардың, дамыған мемлекеттердің (Қытай, АҚШ) жағдайы ерекше қызықты, өйткені бұл елдердің экономикасының күшеюі және әлемдік саясаттағы рөлдің артуы сол елдердің сарапшылардың «жұмсақ күш» саласына қатысты қандай технологияларды қолданатынын ерекше назар аударуға мәжбүр етеді.

«Жұмсақ күш» теориялық тұжырымдамасын талдау кезінде отандық және шетелдік зерттеушілердің көптеген жұмыстары қолданылды.

Қарастырылып отырған теорияны Дж. Най [1] жасаған және кейіннен нақтылаған, сондықтан оның жұмыстары осы зерттеудің бастапқы нүктесі болды. Теориялық тұрғыдан алғанда, «жұмсақ күш» ұғымы жаңа нәрсе емес, сондықтан біз билік, әсер ету, билік технологиялары мәселелеріне қатысты жұмыстарға жүгіндік, оларды «жұмсақ күштің» алдыңғы немесе бәсекелес теорияларына жатқызуға болады. Бұл А.Граммши [2], Р.Даль, С.Стренж [3], Дж.Бодрийяр [4], Дж.Липовецки [5], Х.Моргентау [6], С.Льюкс [7], зерттеулері. Айта кету керек, зерттелетін тұжырымдама жиі сынға ұшырады, соның арқасында Дж.Най теорияны дамытып, нақтылай алды. Сындалылар Фергюссон [8], Альтюссер, Уомакк [9], К.С. Грей [10], П.Бильгин және Б.Элис [11], Э.Лок [12] болып табылады.

Сонымен қатар, еңбектері «жұмсақ күштің» жекелеген аспектілерін зерттеуге арналған зерттеушілерді бөліп көрсету қажет: И. Кацуджи [13] («жұмсақ күш» акторлары), Х.Ким [14] («жұмсақ күш» құралы ретіндегі мәдени дипломатия), М.Фрейзер [15] (халық мәдениеті құрал ретінде «жұмсақ күш»), Ф.Г. Альтбах және П.Макгилл Петерсон [16] («жұмсақ» әсер ету технологиялары арасындағы жоғары білімнің рөлі).

Қазіргі уақытта Ресейде «жұмсақ күш» ұғымын зерттеу нысанына айналдырған авторлар шеңбері қалыптасып үлгерді. Олардың қатарында В.А. Должиков [17], В.М. Капицын [18], Е.Г. Пономарева [19] зерттеушілер.

Егерде, Қазақстан Республикасына келетін болсақ, Мемлекеттік және қоғамдық саясат және құқық мектебінің «Синергия» талдау орталығының жетекшісі Р. Құрманғожиннің Қазақстан үшін өзінің «жұмсақ күшін» қалыптастыру және пайдалану қажет және мүмкін, оларды іске асыру Қазақстанның ынтымақтастығы процесінде, ең алдымен, мәдениет, білім, ғылым, туризм және спорт саласында жүзеге асыруға болады [20]. Зерттеуші С. Джаненова Қазақстанда әлеуетті жұмсақ күш ретінде болатын халықаралық жоғары білім беру саласында табысты жоба ретінде бірегей модель – «Болашақ» бағдарламасы өтті [21]. Орталық Азиядағы Қытайды зерттеу орталығы қоғамдық қорының ғалымдар тобы Қытайдың Қазақстанға «жұмсақ» әсерін, соның ішінде академиялық алмасу саласындағы белсенді білім беру саясатын зерделеумен айналысады. Бұл жерде, сондай-ақ С. Нұрдаулетова мен Г. Курамаева сияқты зерттеушілерді атап өту қажет. Олардың зерттеу нысаны ретінде Қытайдың жұмсақ күші және оны Қазақстанға қатысты пайдалану механизмдері қарастырылды [22].

Мақаланың мақсаты – «жұмсақ күштің» саяси стратегияларына кешенді

теориялық талдау жасау.

Зерттеу мақсаттарына сүйене отырып, мақаланың келесі міндеттері тұжырымдалған:

- «жұмсақ күш» ұғымының генезисін және осы теорияның өзіндік мазмұнын ашу;
- «жұмсақ күш» анықтамасын тұжырымдау, оның негізгі сипаттамаларын, мақсаттары мен тиімді пайдалану шарттарын анықтау;
- «жұмсақ күш» құбылысын зерттеудің негізгі тәсілдерін анықтау, мемлекеттің «жұмсақ күш» зерттеу құрылымын тұжырымдау;
- билік технологиясы ретінде «жұмсақ күштің» ерекшеліктерін айқындау.

Зерттеу әдістері

Мақала негізі «жұмсақ күш» теориясы мен стратегияларын талдаудың көп деңгейлі жүйесін құруға мүмкіндік беретін әдістер, тәсілдер мен теориялар кешені болды.

Зерттеу барысында келесі жалпы ғылыми әдістер қолданылды: салыстыру әдісі, талдау және синтез, тарихи және генетикалық әдістер. Салыстыру әдісі мемлекеттердің «жұмсақ күш» стратегиялық технологияларының ұқсастықтары мен айырмашылықтарын зерттеуде қолданылды. Талдау «жұмсақ күштің» жеке компоненттерін бөліп көрсетуге және оларды сипаттауға мүмкіндік берді, ал алынған мәліметтерді синтездеу «жұмсақ күш» тұжырымдамасына және «жұмсақ» технологияларды іс жүзінде жүзеге асыруға әртүрлі тәсілдерді жалпылауға мүмкіндік берді. Тарихи және генетикалық әдістер «жұмсақ күш» тұжырымдамасының пайда болуы мен дамуын зерттеуде пайдалы болды. Құрылымдық-функционалдық тәсілді қолдану арқылы «жұмсақ күш» оның негізгі құралдары мен олардың функцияларын сипаттайтын тұтас жүйе ретінде қарастырылды. Институционалдық тәсіл «жұмсақ күш» стратегияларын әзірлеуге және жүзеге асыруға қатысатын негізгі институттарды бөліп көрсету және олардың осы қызметтегі ролін анықтау үшін пайдаланылды.

Зерттеу нәтижелері және талқылау

Қоғамның жаһандық коммуникация дәуіріне енуі қоғамға әсер етудің және оған билікті жүзеге асырудың жаңа тиімді формаларын іздеумен ерекшеленді. Жұмсақ күш (soft power) тұжырымдамасы («жұмсақ билік», «жұмсақ күш») осындай қажеттілікке жауап болды. Оны ғылыми айналымға енгізген американдық саясаттанушы Дж. Най. Алдымен академиялық, содан кейін саяси ортада тез танымал болды, өйткені осы құралды қолдану арқылы серіктестерге, олардың санасына ерікті ынтымақтастыққа немесе басқа мақсаттарға жету үшін әсер ету мүмкіндігі ашылды.

Ғылыми зерттеулер мен журналистикада soft power терминін анықтамасын әртүрлі нұсқаларын табуға болады. Бұл ағылшын тілінің нұсқасы бейнелі, метафоралық болғандықтан, оның танымалдылығына соншалықты сәтті және ықпал етеді, оның түсіндірілуіне және тіпті өмір сүру құқығына қатысты даулы. Power сөзі билік, әсер ету, күш деп аударылады. Мақала үшін аударманың бірінші нұсқасы басым болып табылады, ал билік авторитарлық билік ретінде емес, жалпы мықты билік ретінде, басқалардың санасы мен мінез-құлқына қандай да

бір түрде әсер ету мүмкіндігі ретінде түсініледі.

Осылайша, «жұмсақ билік» және «жұмсақ күш» ұғымдарын синоним ретінде қолдануға болады, дегенмен, осы зерттеуді жүргізе отырып, біз билік пен билік қатынастарымен айналысатынымызды есте ұстаймыз. Билік көзге көрінетін қақтығыстың болуымен айқын көрінуі мүмкін немесе «жұмсақ билік» жағдайындағыдай жасырын болуы мүмкін, бірақ тиімділігің жоғалтпайды.

«Жұмсақ күш» тұжырымдамасы әлемдік саясаттануда талқыланатын тақырыпқа айналғанға дейін, философиялық мәні бойынша оған ұқсас идеялар болған. Мысалы, қытайлық ойшыл Лао Цзы әлемде судан гөрі нәзік және әлсіз зат жоқ екеніне сенімді болды, бірақ ол ең қатты затты да бұзуы мүмкін, деп айтқан болатын.

Зерттелетін тұжырымдаманың ізашары итальяндық философ - марксист А. Грамшидің мәдени-идеологиялық гегемониясы туралы ілім болып саналады. Ол мемлекет екі кит ұстайды деп сенді: күш пен келісім [2].

А.Грамшидің гегемония және Дж. Найдың «жұмсақ күш» ілімдерде ұқсастықтарды көруге болады. Осы және басқа тұжырымдамаларда объектілерге әсер етудің екі түрі бар: А.Грамшидегі зорлық-зомбылық пен келісім, Дж. Найдың «жұмсақ» және «қатал» күштері. Екі автор да гегемонияны сәтті орнату үшін дәстүрлерге, мәдениетке және құндылықтарға үлкен мән береді. Екі зерттеуші де мемлекеттің ықпалын қалыптастыру және қолдау процесінде азаматтық қоғамның үлкен рөлін атап көрсетеді. Дегенмен, берілген тұжырымдамалар арасында айырмашылықтар бар. А. Грамши коммунистік идеологияның жақтаушысы ретінде гегемония ішкі саясаттың мақсаттарына жету үшін, атап айтқанда, үстем таптың билігін сақтау үшін қажет деп санайды. Дж. Най, «жұмсақ күш» сыртқы саясаттың мақсаттарына жетуге бағытталғаның пікірді ұстанады.

«Жұмсақ күш» әрекеті негізделген негізгі механизм, Дж.Най бойынша, тартымдылық, көркемділік. Осы фактіге сүйене отырып, постмодернизм өкілдерінің концепцияларын бір дискурсивті кеңістікке жатқызуға болады: бұл Ж.Бодрийярдың «азғырту» және Ж.Липовецкийдің «арбау» ұғымдары. Тартымдылықтың, азғырудың, арбаудың әсерінің нәтижесінде субъектілер биліктің ұсыныстарын саналы, еркін және ерікті таңдау ретінде қабылдайды.

Осы зерттеу үшін маңызды тағы бір даму С. Льюкстің «биліктің үшінші өлшемі» [23] болып табылады.

Саяси-философиялық ойлар тарихында «жұмсақ күш» ұғымына жақын теориялардың мысалдары бар деп қорытынды жасауға болады: бұл билік көздерін материалдық және материалдық емес деп бөлу, құрылымдарды зерттеу идеялары, құрылымдарды билік ресурстарының жаңа түрі ретінде зерттеу, азаматтардың сана-сезімін өзгерту тәсілдерін қолдана отырып, олар тәртіпті табиғи (өздернікі) деп қабылдай бастайды немесе үкімет талап ететін нәрсені белсенді түрде қалайды. Соған қарамастан, Дж.Найдың еңбегі мынада: «жұмсақ күшті» философия саласынан саясат саласына, ұлттық деңгейден халықаралық қатынастар деңгейіне ауыстырып, американдық практикалық рухта әрекет ете отырып, ол әлемдік аренадағы ықпалды арттыру құралы ретінде «жұмсақ күшті» пайдалану мүмкіндіктері. Бұл тұжырымдаманың теориялық емес, дәлірек айтқанда, технологиялық, практикалық тұрғыдан үлкен мәнге ие болғаны

маңызды: заманауи технологияларды қолданудың арқасында күрделі әсер ету мүмкін болды, ал кеңістіктік мағынада – бұқаралық санаға шексіз дерлік әсер ету.

Концепт туралы алғашқы ескерту 1990 жылы «Жұмсақ күш» (Foreign Policy журналы) мақаласында және «Тағдырланған көшбасшы: американдық биліктің өзгеретін міңез-құлқы» [24] кітабында пайда болды. Одан кейінгі кітаптарында Дж.Най «жұмсақ күш» теориясын аяқтап, дамытты.

Осылайша, «жұмсақ күш» тұжырымдамасы белгілі бір мақсат үшін құрылды: Америка Құрама Штаттарының қуатын арттырудың жолын әзірлеу, академиялық қоғамдастықты және әлемдік қоғамдастықты осы мемлекеттің жақын арада құлдырауының сөзсіздігінен тайдыру және, сайып келгенде, АҚШ-тың әлемдік аренадағы үстем жағдайын сақтау. Бұл теория Американың сыртқы саясаты 1990 жылдардан бері тап болған қиындықтар мен проблемаларға сәйкес дамыды. Дж.Найдың еңбектерін талдау нәтижесінде мынадай тізбекті шығаруға болады: еліктіргіш «жұмсақ күш», сондай-ақ кейбір басқа құралдар, мысалы, гуманитарлық араласулар демократияны тарату процесіне мүмкіндік береді. Бұл өз кезегінде «жұмсақ күшті» қолданудың әсерін күшейтеді, өйткені демократиялық мемлекеттерде қоғамдық пікірге ықпал ету мүмкін болады.

Белгілі бір сыртқы саяси мақсаттарға қол жеткізу үшін «жұмсақ күш» құралдарын дербес қолданумен қатар, соңғысының тиімділігін арттыру үшін (қолайлы әлеуметтік орта құру, одақтастар санын көбейту) «қатан күшпен» үйлесімде қолданылуы мүмкін. Сонымен қатар, Дж.Найдың соңғы еңбектерінде «жұмсақ күш» теориясының шын мәнінде үш өлшемді (С. Льюкс терминологиясында) болуы маңызды. Оған тарту және сендіру (яғни биліктің бірінші тұлғасы; ол қандай да бір түрде манипуляциялау жасау элементін қамтиды), легитимді күн тәртібін белгілеу мүмкіндігін, сондай-ақ пайдалы ережелер мен институттардың жиынтығын (биліктің екінші тұлғасы) қоса бастайды, сондай-ақ бастапқы преференцияларды қалыптастыру (үшінші тарап билігі).

Халықаралық қатынастардың «координат жүйесіндегі» «жұмсақ күштің» орнын анықтау көбінесе жаһандану мен неолибералдық теорияның өсуімен байланысты. Сонымен, түрік зерттеушілері П. Бильгин мен Б. Элис [25] Дж. Най теориясы биліктің реалист ғалымдар ұмытып кеткен материалдық емес түрлеріне баса назар аударады, сонымен қатар көзден жасырын көрінбейтін билік қатынастарына назар аударады деп есептейді. Олар мемлекеттердің әскери-экономикалық әлеуетіне назар аударатын реалистік көзқарастарды сынап, билікті тікелей ықпал ету арқылы мәжбүрлеу деп түсіндіреді және мемлекеттік емес субъектілердің қызметін елемей, биліктің көзге көрінетін көріністерін ғана зерттейді.

Дж. Найдың пікірінше, «жұмсақ күш» ұғымы мен реализм арасында ешқандай қайшылық жоқ. «Жұмсақ күш» идеализмнің немесе либерализмнің бір түрі емес. Бұл күштің бір түрі ғана - қалаған нәтижеге жету жолы.

Жалпы реалист ғалымдарға «қатан күшпен» салыстырғанда «жұмсақ күштің» сәйкессіздігін мойындау тән. «Жұмсақ күштің» әлеуетін бағалау қиын: ол статистикада да, ақшалай түрде де көрсетілмейді. Олардың пікірінше, «жұмсақ әсер ету» әлеуетін асыра бағалау апатты салдарға әкелуі мүмкін.

Мысалы, Рединг университетінің (Англия) қызметкері, ғарыштық және

ядролық стратегияларды, сондай-ақ қарусыздану мен қару-жарақ мәселелерін зерттейтін К. С. Грей тәжірибе «жұмсақ күш» ұғымының сәйкессіздігін растайды деп санайды. Әскери әдістерді қолдану қажеттілігін негіздеу қазіргі уақытта қиын, бірақ бұл «қатты күш» өткеннің еншісінде дегенді білдірмейді. Кейбір қақтығыстарды әскери емес әдістермен шешу мүмкін емес. «Қатан күшті» пайдалану толығымен үкіметтің бақылауында, ал «жұмсақ күшті» ішінара ғана бақылайды. Әлемнің белгілі бір аймағында «жұмсақ күш» стратегияларын қолданудың тиімділігін абсолютті дәлдікпен болжау мүмкін емес, өйткені жергілікті контекст – мәдениет, құндылықтар мен әдеттер елеулі із қалдырады [26].

Реалистік ғалымдарды сынға алу, сондай-ақ АҚШ саясаткерлерінің алдында тұрған міндеттер Дж. Най теориясының дамып келе жатқандығына әкелді. «Реалистік»: «қатты күшті» пайдалану туралы көптеген ескертулерден, әскери араласулардың маңыздылығының төмендеуінің дәлелі және алғашқы жұмыстарда қамтылған «жұмсақ күшті» пайдалану бойынша күшті ұсыныстар, ол «ақылды күш», яғни контекстік интеллект, диалектикалық байланыс және жағдайға байланысты «жұмсақ» және «қатан» құралдарды біріктіру.

Неолибералдық көзқарастармен бөліспейтін немесе Америка Құрама Штаттарының жетекшілігімен жаһандық үстемдікті сақтау технологиясы ретінде «жұмсақ күшке» қарайтын зерттеушілердің ескертулері қисынды. Мәселен, С. Льюкс былай деп жазды: «АҚШ-тағы рейганизм және коммунизм құлағаннан кейін Ұлыбританиядағы тэтчеризм неолибералдық концепциялардың дүние жүзінде әдеттен тыс кең таралуымен ауыстырылды».

Француз неомаркстік философы Л. Альтюссер де дәл осы мәселеге сілтеме жасай отырып: капиталистік қоғамдардағы билікті жүзеге асыру жіңішке, «маска киген» және жасырын болуы мүмкін. Л. Альтюссердің бағытын жалғастыра отырып, кейбір сарапшылар Дж.Найдың «жұмсақ күш» тұжырымы оны Буш доктринасына қатыстырады деп санайды, өйткені «жұмсақ күш» неолиберализмді, еркін нарықты және әскери күштер қолданылатын құндылықтарды легитимдейді.

Галларотти Д.М. «қатты күшті» пайдалану либералдық саяси принциптерге қайшы келмегенде ғана «жұмсақ» потенциалды арттырады, мемлекетті агрессиядан қорғауға, тираниядан босатуға, бейбітшілікті сақтауға бағытталған деп есептейді [27]

Сонымен қатар, «жұмсақ күш» ұғымын либералды емес қоғамның жағдайлары мен дәстүрлеріне бейімдеу әрекеттерімен бір мезгілде оң бағалану жағдайлары қызықты.

Дж. Най теориясына қатысты әдебиетте бірнеше позициялар қалыптасқанын айтуға болады:

1. Концепті қабылдау және оның негізінде жекелеген мемлекеттердің «жұмсақ күш» әлеуетін талдау;

2. Керісінше, концептіге оң баға беру, оны көпжақты талдау, әртүрлі көзқарастар тұрғысынан зерттеу, оны аз сипаттамалық және академиялық ету әрекеті;

3. Керісінше, концептіге оң баға беру, оны рухы жағынан азырақ американдық ету ниетімен біріктіріліп, теорияның негізін және оның құралдық бөлігін

қалдырып, нақты мемлекеттердің қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне назар аударатын отырып, оны қолдану;

4. «Жұмсақ күш» концептіне сын.

Күрделі және маңызды мәселе - зерттелетін ұғымды анықтау. Дж. Найдың «жұмсақ күш» түсінігінің мағынасын түсіндіруге көптеген талпыныстарына қарамастан, ғылыми ортада терминнің анықтамасы бойынша консенсус болған жоқ. Дж. Най өзінің барлық шығармаларында мынаны білдіреді «жұмсақ күш» «қатты күштен» (соғыс, әскери қауіп немесе экономикалық қысым, санкциялар) өзгеше нәрсе және билікті бөлуді үнемі атап өтеді.

Әрине, Дж. Най «жұмсақ күштің» сипаттамаларын, оның көздерін, билік спектрін (мәжбүрлеуден кооптивтікке дейін) және ең соңында біріктірілген «қатан» сипаттай отырып, «жұмсақ күшті» анағұрлым жағымды түрде анықтауға тырысты және «жұмсақ күшті» стратегиялық комбинацияға айналдырады, оны «ақылды күш» деп атады, бірақ ол, шын мәнінде, «қатан» және «жұмсақ күштің» басқа табиғаты бар екенін көрсетеді. Сонымен қатар, зерттеуші нақтырақ анықтама жасаудың орнына, «жұмсақ күштің» білдіру формаларын, көптеген мысалдар келтіреді. Жоғарыда дәлелденгендей, күштің материалдық емес формасының болуы, әскери, экономикалық үстемдік пен идеологиялық билікке қарсы тұру идеясы жаңа емес.

«Жұмсақ күштің» бір көрінісін жіберіп алмау үшін біз оны кеңінен түсінеміз.

Жұмсақ күш (Soft power) – саяси әрекет үшін қолайлы жағдай жасауды көздейтін және үш өлшемді қамтитын билікті жүзеге асыру тәсілі:

- 1) келісімге немесе еліктеуге әкелетін тартымдылық;
- 2) легитимді күн тәртібін, сондай-ақ пайдалы ережелер мен институттардың жиынтығын белгілеу мүмкіндігі;
- 3) халықтың қалауын қалыптастыру.

Сонымен, «жұмсақ күш» ұғымын зерттеу нәтижесінде қолайлы орта құруды көздейтін және үш өлшемді қамтитын билікті жүзеге асыру тәсілі ретінде айқындалды; «жұмсақ күш» технологияларын қолданудың негізгі мақсаттары, сондай-ақ оның сипаттамалары көрсетілген: ұзақ мерзімді, үкіметтің ішінара бақыланбауы, екі жақты сипаттағы (әсер ету мен процестің нәтижесінде), байыпты әрекет ету қажеттілігі, материалдық емес әсер етудің материалдық базасы, сондай-ақ мақсатты аудиторияны есепке алудың шұғыл қажеттілігі, өйткені әртүрлі мәдениеттерде «қатан» және «жұмсақ» күштің әртүрлі өлшемдері тартымды және жеккөрінішті болуы мүмкін. «Жұмсақ күш» шкаласын жергілікті деңгейден жаһандық деңгейге бөлу ұсынылады, ал жаһандық масштабта «жұмсақ күшке» ие болу үшін оның барлық үш өлшемін (тартымдылық, легитимді күн тәртібін құру мүмкіндігі, ережелер мен институттар) белгілеу ұсынылады, қалауын қалыптастыру), сондай-ақ «қатан күштің» сәйкес әлеуеті қажет.

Біртұтас «жұмсақ күш» жүйесін құрайтын жеке компоненттерге назар аударатын зерттеушілер құрылымдық көзқарасты ұстанады. Ол негізгі агенттерді, ресурстарды, институттарды және басқа компоненттерді бөліп көрсетуден және талдаудан тұрады.

Мемлекет «жұмсақ күшке» ие негізгі ойыншы ретінде танылады, бірақ жалғыз емес. Дж. Най тек мемлекеттер ғана емес, корпорациялар, ҰЕҰ (үкіметтік емес ұйымдар), тіпті трансұлттық террористік желілер мен атакты адамдар да

«жұмсақ күшке» ие болып табылады деп пікір білдірген болатын.

«Жұмсақ күштің» тасымалдаушылары танымал брендтер, ғылым, техника, өнер және тіпті сән жетістіктері болуы мүмкін. «Жұмсақ күш» құралдарына коммуникация, соның ішінде ақпараттық технологиялар, әсіресе Интернет, ҰЕҰ, дипломатиялық өкілдіктер, мәдени, ғылыми және білім беру орталықтары, Олимпиада ойындары, ЭКСПО сияқты ауқымды іс-шаралар кіреді.

Бұл тәсіл (құрылымдық) аясында «жұмсақ күштің» құрылымдық компоненттерін ғана емес, сонымен қатар «жұмсақ күштің» жекелеген түрлерін де бөліп көрсету әдеттегідей. Сонымен, О. Ф. Русакова классификациялардың біріне сәйкес номенклатура деп жазады «жұмсақ күш» келесі элементтерді қамтиды: экономикалық «жұмсақ күш» (инвестициялық тартымдылықты қоса алғанда, экономикалық тартымдылық көрсеткіштері), гуманитарлық «жұмсақ күш» (жалпы және университеттік білім беру жүйесінің тартымдылығы, ғылыми және технологиялық қызмет), мәдени «жұмсақ күш» (елдің мәдени мұрасын халықаралық тану, ұлттық мәдениетті танымал ету саясаты және басқа көрсеткіштер), саяси «жұмсақ күш» (саяси демократия институттарының даму деңгейі және адам құқықтарын қорғау), дипломатиялық «жұмсақ күш» (елдің беделі, агрессияның алдын алу, жаһандық күн тәртібін белгілеу қабілеті) [28].

Тұжырымдаманы талдаған кезде тап болған кейбір зерттеушілер «жұмсақ күш» компоненттерін зерттеуден «жұмсақ күш» компоненттерінің жұмыс істеу мәселесіне, яғни процеске бағытталған тәсілге көшеді. Сөйтіп, С. К. Песцов пен А. М. Бобыло тізбектің келесі элементтерін бөлуді ұсынады:

1) «жұмсақ күш» ресурстары (мысалы, мемлекеттің ағымдағы саясаттары мен іс-әрекеттеріне, сондай-ақ мемлекеттің ұлттық шекараларында және одан тыс жерлердегі мінез-құлқы мен іс-әрекеттеріне айтарлықтай тәуелді емес «ұлттық қазына»);

2) «техникалық құралдар» (қаржы, инфрақұрылым, коммуникация арналары) және «технологиялар» құрамдас бөліктері болып табылатын «жұмсақ күшті» айырбастау тетігі – нақты міндеттерді шешуге және тиісті мақсаттарға (жария дипломатия, мәдени байланыстар және Ұлттық брендинг) қол жеткізуге арналған операциялар мен іс-қимылдардың келісілген жиынтығы. Қаржы сияқты кейбір элементтерді конвертациялау механизміне енгізу даулы болып табылады, дегенмен, мысалы, бұқаралық мәдениеттің танымалдығы мен оны ілгерілетуге бағытталған шығындар мен/немесе маркетингтік күш-жігердің арасында байланыс бар екені анық;

3) активтер («күш валютасы») - мейірімділік, жарықтық, сұлулық;

4) құралдар – тартымдылық (мемлекеттің бейнесі, имиджі, бренді, қатысуы) қалай және не арқылы алынуы мүмкін барлық нәрсе;

5) негізгі индикаторлары «бедел» және «хабардарлық» болып табылатын аралық әсерлер;

6) түпкілікті нәтиже-реципиенттің сыртқы белсенділігі (реципиенттің мінез-құлқының субъект-мемлекеттің стратегиясын таңдау ұсыныстары мен нұсқасына сәйкестік дәрежесі).

Процеске бағытталған тәсілді У. Виас ұсынды, ол егжей-тегжейлі теорияны жасап, оны қытай-жапон қатынастары аясында сынап көрді. Ол әртүрлі агенттердің идеялар мен ақпаратты жеткізуге баса назар аударатырып, әртүрлі

деңгейлерде (мемлекеттік, муниципалдық, коммерциялық, жеке тұлғалар деңгейінде) әсер етуінің кейбір механизмдерін сипаттады. Мемлекеттік агенттер-бұл мемлекеттің құрамына кіретін, бақылайтын және оған есеп беретін әртүрлі министрліктер, ведомстволар және басқа акторлар [29].

Егер құрылымдық тәсіл «жұмсақ күшті» анықтайтын параметрлердің әдіснамалық негізделген жиынтығын бөлуді көздейтін болса, онда өлшеу тәсілі шеңберінде бұл параметрлер сандық көрсеткіштерге ие болады және сапалы сараптамалық бағалаумен күшейтіледі.

Осылайша, «жұмсақ күш» түсінігін зерттеу тәсілдерін таңдау белгісіздіктен, жүйеленудің жоқтығынан және зерттелетін пәннің категориялық-семантикалық бұлыңғырлығынан тұратын ғылыми мәселені шешуге ықпал етеді. Құрылымдық тәсілдің шеңберінде «жұмсақ күш» анықтайтын әдістемелік негізделген параметрлер жиынтығы анықталады, агенттерге, ресурстарға, «жұмсақ күш» институттарына және олардың арасындағы қарым-қатынасқа баса назар аударылады. Процесске бағытталған тәсіл агенттер желісінде динамикалық қатынастарды, идеялар мен құндылықтарды тасымалдауды қадағалауға мүмкіндік береді. Жұмыстардың жеткілікті үлкен массивінде «жұмсақ күшке» өлшеу тәсілі негізге алынады, сандық көрсеткіштерді ескере отырып, сараптамалық бағалаумен және ситуациялық түрде қоғамдық пікір сауалнамасының нәтижелерімен бірге. Бұл тәсілдің нәтижесінде «жұмсақ күштің» рейтингі болып табылады, ал олардағы мемлекеттердің жағдайы тандалған критерийлер мен зерттеу ұстанымдарына тікелей байланысты.

Дж. Найдың бір кітабы «Жұмсақ күш: әлемдік саясатта табысқа жету құралы» деп аталады. Дәл осы практикалық жағы ғалымдарды ғана емес, сонымен бірге саясаткерлерді де осы тұжырымдамаға тартты.

«Жұмсақ күшті» технологиялық түсіну мәселесіне әсер ететін материалдар массивін талдау нәтижесінде келесі бағыттар анықталды:

- «жұмсақ күш» пассивті сипатқа ие тартымды күш ретінде, бірақ оны өсіру керек;

- гуманитарлық және мәдени әсер ретінде қарастырылатын «жұмсақ күш»;
- «жұмсақ күш», психологиялық және идеологиялық әсер ретінде түсініледі.

Бұл өлшемдер жеке, бірге немесе бір-бірімен әртүрлі комбинацияларда кездеседі.

«Жұмсақ күшті» пассивті тартымдылықпен байланыстыру жағдайларды талдауға және мұндай тартымдылыққа ие болу үшін қажетті шараларды әзірлеуге әкеледі. Бұл шаралар ұзақ мерзімді немесе қысқа мерзімді болуы мүмкін. Әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштерді жақсарту, саяси реформаларды жүргізу, ғылым мен мәдениет салаларын дамыту үшін жылдар мен саясат сабақтастығы қажет. Беделді қалыптастыру да бір күнде болмайды. Жарияланған саясатты іс жүзінде және оның жүйелілігін сақтау маңызды. Монетаның бір жағы нақты әлеуметтік-экономикалық және басқа да көрсеткіштер болса, екінші жағы – әлемдік қоғамдастыққа табыс туралы ақпаратты жеткізу, сондай-ақ тартымды «орау» жасау. Сондықтан бұл жағдайда имиджді қалыптастыруда, бренд жасауда қолданылатын барлық әдістер мен технологиялар пайдалы. Бұл түсініктің құндылығы «жұмсақ күштің» материалдық құрамдас бөлігінің назардан тыс қалмауында, ол көбінесе тек коммуникативті, имидждік технологиялардан гөрі

үлкен рөл атқарады.

Ішкі саяси мақсаттарға қол жеткізуде «жұмсақ күштің» шоғырландырушы әлеуеті маңызды. «Жұмсақ күш» жалпы принциптер мен нормаларды қалыптастыруға, ұлттық немесе ұлттық-мемлекеттік бірегейлікті құруға, «қоғамдық келісім» ашық және мақсатты дискурсына, қоғамдық және жеке (жеке, корпоративтік, этникалық, аймақтық) үйлесімде негізделген әлеуметтік ымыраға ықпал етеді.

Психологиялық-идеологиялық әсер ету тәсілі ретінде «жұмсақ күшті» түсіну идеяларды өзгертудің нәзік тәсілдерінен (мысалы, бұқаралық ақпарат құралдары арқылы шындықты түсіндірудің лингвистикалық құрылысы) насихаттауға дейін өте өрескел әдістерге дейін. Бір қызығы, тұжырымдаманы жасаушы Дж. Най, «жұмсақ күш» насихатқа ешқандай қатысы жоқ, бірақ моральдық-этикалық емес, прагматикалық себептерге байланысты болуы керек: автор «жұмсақ күш» сенімге тәуелді, ал үкіметтер манипулятивті технологиялар мен насихатты қолдануға тырысқанда, сенім бұзылады, яғни мемлекет болмайтындай әрекет ету жақсы манипуляция жасады деп күдіктенді. Дж. Най үгіт-насихат бүгінде тез танылады және нашар қабылданады деп сенді. Дегенмен, көптеген зерттеушілер үгіт-насихатты «жұмсақ күштің» таралу тәсілдерінің бірі деп санайды. Бұл өлшем гуманитарлық-мәдени өлшемнен «жұмсақ күшті» көбінесе агрессивті - дұшпандық технология ретінде немесе гуманистік емес, әсерді арттырудың ұтымды және прагматикалық мақсаттарын көздейтін технология ретінде бағалаумен ерекшеленеді.

«Жұмсақ күш» белгілі бір бейнелерді, тілектерді, артықшылықтарды қалыптастыру арқылы жеке адамдардың шындықты қабылдауын өзгерте алады деп айтылады. «Жұмсақ билік» жаһандық ақпараттық салаға түсетін саяси мәселелерді билікке тиімді түсіндіруді қалыптастыру арқылы қоғам мүшелерінің қалауын, демек мінез – құлқын өзгерту қабілетіне негізделген. Биліктің коммуникативті өлшемін зерттей отырып, зерттеушілер «жұмсақ күш» стратегиялары тікелей мәжбүрлеу мен бағынуға емес, алушыларды белгілі бір дискурсивті тәжірибелердің мәнді өрісіне тартуға негізделген деген қорытындыға келеді.

«Жұмсақ күшті» қолдана отырып, белгілі бір қоғамның жеке тұлғаларының санасына екі деңгейде әсер етуге болады:

- 1) стильде, мінез-құлықта, киімде, тамақтануда көрінетін Үстірт, сыртқы әсер;
- 2) сана мен подсознаниеге, архетиптер мен стереотиптерге әсер ететін және нәтижесінде олардың көрінбейтін өзгеруіне әкелетін терең әсер.

Үстірт әсердің ерекшелігі – ол оңай сіңеді, бірақ жаңа менталитет пен мәдениетті қалыптастырмайды, жеке адамдардың мінез-құлқын өзгертпейді және сыртқы саясаттың бағытына әсер етпейді. Сонымен, сіз шетелдік музыканы тыңдай аласыз, Американдық сияқты киініп, сонымен бірге орыс немесе қазақ болып қала аласыз. «Жұмсақ күштің» терең әсері жағдайында дүниетаным, сана және ойлау тәсілі өзгереді. Мұндай қабылдаудың жаппай көбеюі жағдайында ықпал бағытталған елде оның жақтастарының «бесінші бағаны» біртіндеп қалыптасады. Терең әсерге қол жеткізу оңай болмаса да, оған негізінен «жұмсақ күш» таратудың заманауи құралдары бағытталған

Осылайша, «жұмсақ күш» технологиялық түсінігін талдау нәтижесінде

мінез-құлықтың екі негізгі стратегиясы анықталды. Біріншісі-тартымдылықты қалыптастыру үшін қажетті шаралар бағдарламасын әзірлеу және жүзеге асыру. Бұл жағдайда «жұмсақ күш» тартудың пассивті күші ретінде түсініледі, сонымен қатар оның материалдық компоненті, объективті қолданыстағы әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштері, іс жүзінде жарияланған саясатты сақтау ескеріледі. Екінші стратегия мақсатты аудиторияға жататын мемлекеттер халқының санасына мақсатты әсер етуді білдіреді. Бұл стратегия екі бағытты анықтады: бұл гуманистік мақсатта әсер ету немесе өзіншілдік мақсатта психологиялық-идеологиялық әсер ету. Гуманистік ықпал адамның рухани жетілуіне байланысты, мұнда «жұмсақ күш» жалпы игілікке жетуге бағытталған.

Бұл ішкі саясатта «жұмсақ күш» технологияларын қолдану кезінде ескерілетін «жұмсақ күштің» гуманистік, шоғырландырушы әлеуеті. Ол жалпы принциптер мен нормаларды қалыптастыруға, жеке басын сезінуді нығайтуға, мәдени дәстүрлерді сақтауға және дамытуға ықпал етеді деп саналады. Санаға психологиялық-идеологиялық әсер нәзік дискурсивті тәжірибелерден бастап үгіт-насихат пен ақпараттық-психологиялық соғыстарға дейінгі құралдардың барлық спектрін ескереді.

Қорытынды

«Жұмсақ күш» тұжырымдамасына арналған көптеген зерттеулер, сондай-ақ осы теорияның аналитикалық жұмыстардан публицистика мен билік органдарына тез ауысу фактісі осы тұжырымдаманың тартымдылығын көрсетеді, бірақ сонымен бірге терминді кеңінен қолдану әрдайым құбылыстың мәніне абсолютті енуді білдірмейді. Бұл зерттеу «жұмсақ күш» құбылысын нақты билік стратегиясы, технологиясы мен ресурсы, сондай-ақ осындай ресурстық әлеуетті арттыру процесі ретінде талдауға арналған.

«Жұмсақ күшке» жан-жақты саяси талдау жасау бұл стратегияның бүгінгі таңда билікті жүзеге асырудың тиімді жанама тәсілі бола алатынын көрсетеді, ол қолайлы орта құруды көздейді және үш өлшемді (тартымдылық, легитимді күн тәртібін белгілеу мүмкіндігі, пайдалы ережелер, сондай-ақ қалауын қалыптастыру).

«Жұмсақ күш» теориясы эволюцияда ұзақ жолдан өтті: ол бастапқыда кооптивтік билік деп аталды және екі негізгі механизммен байланысты болды: тартымдылық және құрылымдарға әсер ету қабілеті, екіншісіне көбірек назар аударылады. Біраз уақыттан кейін «жұмсақ күш» мәжбүрлеу немесе төлемдер емес, тарту арқылы нәтижеге жету мүмкіндігі ретінде анықталды. Концепция авторы сыншылармен пікір таластыра отырып, теорияны бірге-бірге нақтылады: осылайша ол экономикалық және әскери күштердің тартымдылық көздеріне айналуы мүмкін екенін мойындады, ал реалисттердің ескертулері Дж. Най контекстті бағалауға байланысты «жұмсақ» және «қатан күштерді» стратегиялық пайдалануды көрсетеді. Ақырында, соңғы мақалаларының бірінде Дж. Най «жұмсақ күштің» әртүрлі ресми құралдарын біріктіретін және оларды пайдалану тиімділігін арттыратын кешенді стратегиялық технологияға біріктіруге шақырды. Біз «жұмсақ күш» теориясының С.Льюкстің үш өлшемді қуат теориясымен арасындағы ең үлкен байланысын таптық және оның жұмысының соңында Дж.Най концепциясы шын мәнінде үш өлшемді болды: оған тарту және сендіру

кіреді (яғни биліктің бірінші бет-бейнесі), легитимді күн тәртібін, пайдалы ережелер мен институттардың жиынтығын белгілеу мүмкіндігі (биліктің екінші беті) және бастапқы артықшылықтарды қалыптастыру (биліктің үшінші беті).

Мақалада «жұмсақ күш» концепцияға қарсы бірқатар айыптаулар мен сындарды жоюға мүмкіндік беретін қолайлы органы қалыптастыру ретінде анықталады. Технологияларды қолданудың негізгі мақсаттары анықталды «жұмсақ күш» (саяси, экономикалық, сондай-ақ ішкі мақсаттар тобы), оның ерекшеліктері сипатталады (ұзақ мерзімді, ішінара мемлекеттік бақылаудың болмауы, екі жақты сипаттағы, материалдық емес әсер ету үшін елеулі материалдық базаның қажеттілігі, сондай-ақ мақсатты аудиторияны есепке алудың шұғыл қажеттілігі). Концепт авторының оны құндылық-бейтарап ету әрекетіне қарамастан, «жұмсақ күш» өзінің нормативтік сипатын сақтайтыны, сондықтан ғалымдардың оны бағалау халықаралық қатынастардың қай мектебіне жататынына байланысты екені көрсетілген. Теорияны зерттеудің негізгі тәсілдері жүйеленді (құрылымдық, процеске бағытталған, өлшеуіш және технологиялық, ал соңғысының шеңберінде «жұмсақ күш» түсінігі дискурсивтік тәжірибеден ақпараттық-психологиялық шабуылға дейін өзгеруі мүмкін) және алгоритм.

Тәжірибеде «жұмсақ күш» негізінен халық дипломатиясы шеңберінде қарастырылады және бұл мемлекеттерде қалыптасқан институционалдық құрылымдар өте ұқсас. Айырмашылық осы қызметтің мемлекеттік бақылау дәрежесінде. Сонымен қатар, «жұмсақ күш» ауқымы үшін мемлекеттің экономикалық әлеуеті қаншалықты маңызды екенін тәжірибе көрсетіп отыр.

Тақырыпты одан әрі дамытудың болашағы конструктивистік парадигма шеңберінде «жұмсақ күштің» таралуын егжей-тегжейлі зерттеу, сондай-ақ «жұмсақ күштің» отандық стратегиялық моделін іздеу немесе Қазақстанның мәдени-тарихи және саяси ерекшеліктерін ескеретін міндеті бойынша ұқсас теорияны әзірлеу болып табылады.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Nye J. Soft power: the means to success in world politics. Public Affairs, 2004. 191 p.; Nye J. The paradox of American power. N.Y.: Oxford University Press, 2002. 240 p.; Nye J. Bound to lead: the changing nature of American power. Basic Books, 1990. 336 p.
2. Грамши А. Тюремные тетради. М.: Издательство политической литературы, 1991. 560 с.
3. Strange S. The persistent myth of lost hegemony // International Organization. – 1987. – Vol. 41. – № 4. – P. 551–574.
4. Бодрийяр Ж. Соблазн. М.: Изд-во Ad Marginem, 2000. С. 171.
5. Липовецкий Ж. Эра пустоты. Эссе о современном индивидуализме. СПб.: Владимир Даль, 2001. 336 с.
6. Новиков Г. Теория международных отношений. Иркутск: Изд. Иркут. ун-та, 1996. С. 121.
7. Lukes S. Power: a radical view. London: Macmillan, 1974. 64 p.
8. Ferguson. N. Colossus: the price of America's empire. N.Y.: Penguin Press, 2004. 384 p.
9. Womack B. Dancing alone: a hard look at soft power // The Asia Pacific Journal: Japan Focus. 2005. // URL:<http://japanfocus.org/-Brantly-Womack/1975>
10. Gray C. Hard power and soft power: the utility of military force as an instrument of

- policy in the 21st century // Strategic studies institute Monograph. 2011. //URL:https://www.globalsecurity.org/military/library/report/2011/ssi_gray.pdf
11. Bilgin P., Elis B. Hard power, soft power: toward a more realistic power analysis // Insight Turkey. 2008. Систем. требование: Adobe Acrobat Reader. // URL:<http://pbilgin.bilkent.edu.tr/Bilgin-Elis-IT-2008.pdf>
  12. Lock E. Soft power and strategy. Development a strategic concept of power // Soft power and US foreign policy: Theoretical, historical and contemporary perspectives. – London: Routledge. 2010. – P. 32–50.
  13. Katsuji I. Soft Power of NGOs // Soft power superpowers: cultural and national assets of Japan and the United States. NY: An East Gate Book. – 2008. – P. 262–277.
  14. Kim H. Cultural diplomacy as the means of soft power in an information age // Cultural diplomacy. 2011.
  15. Fraser M. American pop culture as soft power // Soft power superpowers: cultural and national assets of Japan and the United States. NY: An East Gate Book. – 2008. – P. 172.
  16. Altbach P.G., McGill Peterson P. Higher education as a projection of America's soft power // Soft power superpowers: cultural and national assets of Japan and the United States. NY: An East Gate Book. – 2008. – P. 37–53.
  17. Должиков В.А. Отечественный опыт применения «мягкой силы» во внешней политике (дипломатия Н.Н. Муравьева-Амурского в 1848–1860 гг.). – 2018. // URL:<http://ashpi.asu.ru/ic/?p=4467>
  18. Soft Power, мягкая сила, мягкая власть. Междисциплинарный анализ: колл. монография / Под ред. Е.Г. Борисовой. – М.: ФЛИНТА: Наука, 2015. – 184 с.
  19. Пономарева Е.Г. Железная хватка «мягкой силы» / Е.Г. Пономарева // Однокл. - 2013. - № 6. - С. 18-26; № 7. - С. 18-21.
  20. Курмангужин Р. Может ли у Республики Казахстан быть собственная «мягкая сила»? // URL:<http://www.alternativakz.com/index.php?nid=399>
  21. Джаненова С. Почему важно развивать «мягкую силу» Казахстана? – 2019–// URL:https://forbes.kz/life/opinion/pochemu_vajno_razvivat_myagkuyu_silu_kazahstana/
  22. Нурдаuletova С., Курамаева Г. Политика «Мягкой силы» КНР в отношении стран центральной Азии (на примере Казахстана). – 2019. // URL:<https://www.elibrary.ru/item.asp?edn=xurwst>
  23. Льюкс С. Власть: радикальный взгляд. М.: ГУ ВШЭ, 2010. С. 32.
  24. Nye J. Bound to lead: the changing nature of American power. Basic Books, 1990. 336 p.
  25. Bilgin P., Elis B. Hard power, soft power: toward a more realistic power analysis // Insight Turkey. 2008. P. 5-20. Систем. требование: Adobe Acrobat Reader. // URL: <http://pbilgin.bilkent.edu.tr/Bilgin-Elis-IT-2008.pdf>
  26. Gray C. Hard power and soft power: the utility of military force as an instrument of policy in the 21st century // Strategic studies institute Monograph. 2011. Систем. требование: Adobe Acrobat Reader. // URL:<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/PUB1059.pdf>
  27. Gallarotti G.M. Soft Power: What is it, why it is important, and the conditions under which it can be effectively used // Wesleyan University, WesScholar. 2011. // URL: <http://wescholar.wesleyan.edu/div2facpubs/57/>
  28. Русакова О. Ф. Мягкая сила стран Азии // Дискурс Пи. – 2018. – № 11 – 12. – С. 34.
  29. Vyas U. Soft power in Japan-China relations: state, sub-state and non-state relations. Routledge, 2011. P. 6.

REFERENCES:

1. Nye J. Soft power: the means to success in world politics. Public Affairs, 2004. 191 p.; Nye J. The paradox of American power. N.Y.: Oxford University Press, 2002. 240 p.; Nye J. Bound to lead: the changing nature of American power. Basic Books, 1990. 336 p.
2. Gramshi A. Tyuremnye tetradi [Prison notebooks]. M.: Publishing House of Political Literature, 1991. 560 p.
3. Strange S. The persistent myth of lost hegemony // International Organization. – 1987. – Vol. 41. – № 4. – P. 551–574.
4. Bodriyar ZH. Soblazn [Temptation]. M.: Ad Marginem Publishing House, 2000. P. 171.
5. Lipovetski ZH. Ehra pustoty. Ehsse o sovremenom individualizme [The Era of Emptiness. Essay on modern individualism] SPb.: Vladimir Dal, 2001. 336 p.
6. Novikov G. Teoriya mezhdunarodnykh otnoshenii [Theory of international relations]. Irkutsk: Publishing house. Irkut. Univ., 1996. P. 121.
7. Lukes S. Power : a radical view. London : Macmillan, 1974. 64 p.
8. Ferguson N. Colossus : the price of America's empire. N.Y.: Penguin Press, 2004. 384 p.
9. Womack B. Dancing alone : a hard look at soft power // The Asia Pacific Journal: Japan

- Focus. 2005. URL: <http://japanfocus.org/-Brantly-Womack/1975>
10. Gray C. Hard power and soft power: the utility of military force as an instrument of policy in the 21st century // Strategic studies institute Monograph. 2011. URL: https://www.globalsecurity.org/military/library/report/2011/ssi_gray.pdf
11. Bilgin P., Elis B. Hard power, soft power: toward a more realistic power analysis // Insight Turkey. 2008. Sistem. trebovanie: Adobe Acrobat Reader. URL: <http://pbilgin.bilkent.edu.tr/Bilgin-Elis-IT-2008.pdf>
12. Lock E. Soft power and strategy. Development a strategic concept of power // Soft power and US foreign policy: Theoretical, historical and contemporary perspectives. – London: Routledge. 2010. – P. 32–50.
13. Katsuji I. Soft Power of NGOs // Soft power superpowers: cultural and national assets of Japan and the United States. NY: An East Gate Book. – 2008. – P. 262–277.
14. Kim H. Cultural diplomacy as the means of soft power in an information age // Cultural diplomacy. 2011.
15. Fraser M. American pop culture as soft power // Soft power superpowers: cultural and national assets of Japan and the United States. NY: An East Gate Book. – 2008. – P. 172.
16. Altbach P.G., McGill Peterson P. Higher education as a projection of America's soft power // Soft power superpowers: cultural and national assets of Japan and the United States. NY: An East Gate Book. – 2008. – P. 37–53.
17. Dolzhikov V.A. Otechestvennyi opyt primeneniya «myagkoi sily» vo vneshnei politike (diplomatiya N.N. Murav'eva-Amurskogo v 1848–1860 gg.) [Domestic experience of using «soft power» in foreign policy (diplomacy of N.N. Muravyov-Amursky in 1848–1860)]. – 2018. URL: <http://ashpi.asu.ru/ic/?p=4467>
18. Soft Power, myagkaya sila, myagkaya vlast'. Mezhdistsiplinarnyi analiz: koll. monografiya [Soft Power, soft power, soft power. Interdisciplinary analysis: collective monograph] / Ed. E.G. Borisova. – M. : FLINTA: Nauka, 2015. – 184 p.
19. Ponomareva E.G. Zheleznyaya khvatka «myagkoi sily» [The iron grip of «soft power»] / E.G. Ponomareva // However. – 2013. - № 6. - P. 18-26; № 7. - P. 18-21.
20. Kurmanguzhin R. Mozhet li u Respubliki Kazakhstan byt' sobstvennaya «myagkaya sila»? [Can the Republic of Kazakhstan have its own «soft power»?] URL: <http://www.alternativakz.com/index.php?nid=399>
21. Dzhanenova S. Pochemu vazhno razvivat' «myagkuyu silu» Kazakhstana? [Why is it important to develop the «soft power» of Kazakhstan?] – 2019 – URL: https://forbes.kz/life/opinion/pochemu_vajno_razvivat_myagkuyu_silu_kazahstana/
22. Nurdavletova S., Kuramaeva G. Politika «Myagkoi sily» KNR v otnoshenii stran tsentral'noi Azii (na primere Kazakhstana) [Policy of «Soft Power» of the PRC towards the countries of Central Asia (using the example of Kazakhstan)]. – 2019. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?edn=xypwst>
23. L'yuks S. Vlast': radikal'nyi vzglyad [Power: a radical view]. M. State University Higher School of Economics, 2010. P. 32
24. Nye J. Bound to lead: the changing nature of American power. Basic Books, 1990. 336 p.
25. Bilgin P., Elis B. Hard power, soft power: toward a more realistic power analysis // Insight Turkey. 2008. P. 5-20. Sistem. trebovanie: Adobe Acrobat Reader. URL: <http://pbilgin.bilkent.edu.tr/Bilgin-Elis-IT-2008.pdf>
26. Gray C. Hard power and soft power: the utility of military force as an instrument of policy in the 21st century // Strategic studies institute Monograph. 2011. Sistem. trebovanie: Adobe Acrobat Reader. URL: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/PUB1059.pdf>
27. Gallarotti G.M. Soft Power: What is it, why it is important, and the conditions under which it can be effectively used // Wesleyan University, WesScholar. 2011. URL: <http://wesscholar.wesleyan.edu/div2facpubs/57/>
28. Rusakova O. F. Myagkaya sila stran Azii [Soft power of Asian countries] // Diskursi Pi. – 2018. – № 11 – 12. – P. 34.
29. Vyas U. Soft power in Japan-China relations: state, sub-state and non-state relations. Routledge, 2011. P. 6.